

ТРИДЕНЬК REVUE NEUROZADIRE: **TRIDEN'**
UKRAINIENNE

Число 41 (147), рік вид. IV. 21 жовтня 1923 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 21 жовтня 1928 р.

Нижче, в рубриці «З міжнародного життя», з журнального обов'язку, переказано сенсаційні «ревеляції» німецької газети про наче б то нову велику коаліцію європейських держав, спрямовану проти ССРСР. Таких «ревеляцій» можна було б навести і більше. За останній час вони систематично з'являються в європейській пресі, і ціна їм усім однакова. Усі вони, як прагиго, майже ні в чому не відповідають дійсності, і в залежності од свого джерела вказують своїм змістом лише на одно з двох: на те, чого автори їх побоюються, або на те, чого вони сподіваються.

На цей раз «сенсаційна качка», як то констатують французькі газети, прилетіла з большевицького гнізда, і на ній бидко, усі прикмети московського походження, хоч і примістилася вона в Німеччині — в буржуазному «Berliner Tageblatt'-i».

Совітам пече. Тришить їхня держава з середини, на зовні вони ізольовані. Вони на смерть бояться того, що з такого становища покористуються їхні природні вороги, буржуазні великі держави, і не дожидаючися, поки згниє большевицька сила та завалиться сама собою їхня влада, збройною рукою виженуть їх, коли не із самої Москви, то принаймні — із України. І те, чого вони бояться, виступає перед їх очима, як реальна дійсність. От «ревеляція» і готова.

«Солдат Англії» — Франція — складає коаліцію з Малої Антанти, з Балканських та інших держав, виганяє совіти з південних «соціалістичних» республік, бере собі, як воєнну здобич, Лівобережну Укра-

їну, а Правобережною ділиться із своєю союзницею — Польщею. Далі вже, як оздоба, йдуть: поворот Німеччині польського коридору, коронування маршала Пілсудського і т. и.

Що може бути на тому правди? Той, хто хоч трохи стежить за сучасним станом міжнародної політики Європи, добре розуміє, що в такого роду «ревелюціях» правди ані крихти немає. Тільки сліпі та комуністи можуть зараз у західній Європі думати про військові коаліції, про воєнні змоги, про наступні плани то-що. Так звані буржуазні політики не мають до того ні охоти, ні настроїв, а врешті не мають жадної потреби. Не мають її навіть і тоді, коли справа йде і про большевиків. Над європейськими народами, як то завжди буває після великої війни, вітає зараз дух замирення й спокою. А що-до Франції, то як-раз вона сьогодні мабуть чи не сама миролюбива держава на цілому європейському континенті. Большевикам нема чого боятися ніби то «крестового походу» проти ССРСР.

А в тім психологічна правда в їхніх побоюваннях безперечно єсть. Антибольшевицької коаліції фактично немає, але вона є психологічно. Не творить її ніхто з тих, на кого вказує совітська «ревелюція»: ні Англія, ані Франція, ні Польща. Складають її обставини й час, а допомагають творити сами большевики, власними руками готуючи загибель свою.

Боротьба Європи з большевиками не є я.ище завтрашнього дня, як то можна подуматися із чергової «ревелюції». Вона зачалася давно, не вгавала ні на одну хвилину, а сьогодні — чи не доходить свого кінця. На очах у всіх перейшли її фази і наслідки її.

Політично — ССРСР викинуто з європейського обігу. Що-правда, червоні послы сидять поки-що по багатьох європейських столицях, але сидять вони там, дожидаючи часу, коли їх звідти виженуть.

Економічно — життя Європи йде без ССРСР і по-за ним.

Що-ж до соціального фронту, то в цій площині справа остаточно програна большевиками. Про те свідчить, — щоб не говорити довго, — хоч би розклад і занепад усіх без винятку європейських комуністичних партій. А ще більше говорить про те систематичний одход соціалістично настроєного європейського робітництва, од колишніх не тільки сприятливих до комунізму позицій, але й од нейтральних.

Зостався ще у большевиків єдиний місток до Європи — Німеччина. Але і вона тримається своєї «східньої орієнтації», як заласового ко-

зиря, поки з політичної колоди до її рук не дістанеться якийсь піпший. А той піпший, як побоюються не без рації у Москві, може дістатися вже й скоро, бо ж на кінець цього таки місяця призначено у Парижі початок антантсько-німецьких переговорів з метою остаточного урегулювання та ліквідації усіх питань, що залишилися ще невирішені після війни, — як от очищення Рейнських земель, репараційні обов'язки, військові борги то-що.

Усі нитки, що зв'язували ССРСР з Європою, рвуться послідовно, одна за одною, містки ламаються, щілини замурувуться. Недалекий вже час, коли большевики опиняться у своїй державі, як у тюрмі без вікон і дверей. Єсть од чого власти у роспуку і кричати про це на цілий світ, поки ще той світ чує передсмертні крики...

Ще одна риса чергової «рevelяції». Як в романі Сенкевича, такий шляхтич Заглоба подарував був за п'яних очей комусь то Нідерланди, так тепер большевики розподіляють у «рevelяції» Україну між Францією та Польщею.

Ясна річ, що це вигадано не для Європи і не для України, а для «домашнього» ужитку.

В Європі про Україну думають не всі, але ті, що думають, вважають її суверенною державою. Українців так само годі вловити на цю споживу, що вже не раз безнадійно фігурувала на большевицькому гачку. Большевицький розрахунок безперечно було спрямовано на підживлення російського імперіялізму в себе вдома, в Москві та серед російської еміграції, щоб запалити ще раз московських патріотів т. зв. «національним почуттям».

І цього результату вони досягли: закордонні Заглоби повірили Заглобам московським. Запалилися і зачадили. Хай чадять! ССРСР вони тим не врятують, Європі та Україні лиха не нароблять. Чад той вище від їхніх власних очей не піднімається — хай чадять!..

«Петлюровщина» в оцінці апологета окупаційної влади на Україні

Не так давно на сов. Україні вийшла книжка, яка присвячена українській еміграції.*)

Українська еміграція, що, на думку автора, розпорошується на три табори, — петлюрівський, гетьманський і шаповалівський, — притягує до себе увагу совітської суспільності в десяти роковини жовтневої революції, як широко признається автор, — через погрозливий для пролетарської державности альярм. Зрозуміло, що перше місце в своїй книжці автор уділяє «петлюрівщині», бо з трьох таборів еміграції вона одна уявляє з себе дійсну загрозу для сучасних окупантів України. Правда, автор увесь час старається замаскувати значіння «петлюрівщини» та еміграційного Уряду УНР своїм зневажливим підходом до них, як до «труп», але неупереджений читач добре розуміє, що, коли б на кін міжнародньої політики виступав дійсно «труп», не піднімали б галасу сучасні окупанти України.

Поставивши собі мету — доказати правдивість своєї основної тези, — «петлюрівщина» із своєю концепцією незалежної України в труп — автор увесь час наводить аргументи, які побивають його ж самого.

Спраєді, ніби одне те, що ідеєю незалежності України зацікавилися європейські держави остільки, що почали, як свідчить автор, — серйозно займатися українською проблемою, не є доказом того, що основна «теза» автора перевертається шкереберть?

Взагалі треба бути вдячним авторові, що він старанно наводить в своїй книжці витяги з закордонної преси в справі визволення України від сучасних її окупантів, бо тільки таким посереднім шляхом громадянство на сов. Україні може довідатися про те, що «Європа потроху приходить до тієї думки, що самостійна Україна була б найміцнішим захистом Заходу від большевицької пошести» (стр. 8), або що «у Лондоні так само добре знають, як і в Москві, що Радянська Росія без України економічно мертва й нездатна до життя», що «Україна — єдина частина Росії, яка тепер ще може щось експортувати, і що через те вихід цієї країни з Рад. Союзу знищить московських державців» (стор. 7-8). Більше того, громадянство на сов. Україні, позбавлене можливості через цензурну заборону читати закордонну пресу, завдяки книжці М. Мотузкі, довідається, що не тільки буржуазна преса, але й соціалістична серйозно говорить про визволення України від сучасних її окупантів. Так автор цитує витяг із статті відомого німецького соціал-демократа Еміля Штрауса, який каже: «Європейський соціалізм має всі підстави морально підтримувати боротьбу українського народу за його свободу» (стор. 15).

*) М. М о т у з к а. Українська контр-революційна еміграція. Харків. Держ. Вид. України. 1928. 107 стор.

Наводячи витяги такого характеру з закордонної преси, автор домагається ослабити вражіння читача «аналізом» тих мотивів, якими, мовляв, керуються в данім разі європейські чинники. Не слід думати, — каже автор, — що в цій відданності справі українського народу заговорила пробуджена совість Європи, а тут йде мова лише про протирадянську політику капіталістичних держав.

Підкидуючи наведену думку про пробуджену совість Європи «жовтоблакітникам», себ-то прибічникам незалежної України, автор, завжди щедрий на цитати з преси своїх ворогів, на цей раз скромно замовчує, відкіль він вичитав таку думку «жовтоблакітників». Цю думку сам автор, — як кажуть в таких випадках, — вислав з пальця, бо в реальній політиці ніхто серйозно не рахується з таким сантиментом, як совість, про що добре розуміє, безперечно й сам автор.

Таким чином автор своїм «аналізом» мотивів заінтересовання європейських чинників українською проблемою, можна сказати, ломиться у відчинені двері, бо тіж «жовтоблакітники» не один раз на сторінках «Тризуба» виявлял і правдивий мотив цього заінтересовання: концепція незалежної України знаходить все більше признання серед європейських чинників тому, що з нею зв'язується знесення сов. Союзу, який своєю політикою анархії несе в собі вічну загрозу європейській цивілізації та більш-менш триєгалому мирові серед держав світу. Розуміється, і економічний мотив теж відиграє тут свою роль, бо сучасна експлоатація Росією багатств України, дійсно робить її економічно мертвою, бо експлоататор лише висискує її, а взамін нічого їй не дає.

Оця «орієнтація» «петлюровщини» на Захід, а не на ССРСР, є великий переступ «петлюровщини», на погляд автора, який додержується тієї думки, що лише з орієнтацією на Росію, себ-то на ССРСР, «Україна буює в своїм рості і нагулює м'язи» (стор. 46).

На жаль, автор в доказ своєї думки не наєодить будь-яких ілюстрацій, які б свідчили, в чому саме виявляється цей буйний поступ України. Чи не в тому, що на сов. Україні заводяться за розпорядженнями центральної влади хлібні карточки? Чи не в тому, що за браком медикаментів люде вмірають, як мухи? Чи не в «буйному» зрості кримінальних злочинців, які вербуються з безпритульних дітей, — цього єдиного експорту з сов. Росії, як еквівалент за ті багатства, що вивозяться з України?

Авторові, апологетові російської культури, належало б обґрунтувати свою позицію, себ-то доказати, що російська культура не є мішаниною елементів західно-європейських, візантійщини та азійщини, як про це не раз писав «Тризуб», і про що згадує сам автор на стор. 28, а замість того автор від захисту переходить у наступ на «петлюрівщину», закидуючи їй обвинувачення в дикунстві, бо вона, мовляв, не має нічого спільного з Європою. В доказ свого твердження автор старанно цитує статтю Гр. Кущенка «Нечитальники» (ч. 47 «Тризуб»), яка подає спостереження Гр. Кущенка над купкою студентської молоді в Подєбрадах, і от на основі лише цієї статті, автор робить висновок... про духове надбання української еміґрації. В тому ж «Тризубі» і за той же

рік автор міг би надібати цілу низку статей, які подають інформацію про діяльність Українського Наукового З'їзду в Празі, то діяльність окремих наукових організацій, і це все в сукупності своїй малює духове обличчя української еміграції зовсім не в тих чорних фарбах, як допустився цього автор, базуючися на дописі з одного кутка еміграції.

Неменший переступ «петлюрівщини» вбачає автор в тому, що вона в своїй державній акції орієнтується на селянство.

Незасліплений читач здивовано запитає, в чому ж тут полягає переступ? А бачите, селянство — так товмачить автор це слово — «це вже відома в історії української революції постать сільського багатякуркуля» (стор. 40). Отже переступ «петлюрівщини» тут в тому, що вона робить ставку не на незаможника, а на селянство взагалі, що стало тепер активним чинником соціального розвитку, визнаючи, що інтереси селянства злучуються з загально-національними інтересами України.

Накінець, автора цілковито вводить з рівноваги останній переступ «петлюрівщини», який полягає в тому, що вона одверто заявляє, що «між Москвою та Києвом повстало питання не прага, а сили», що «надійшла дванадцята година», що «за право кожного народу на суверенне державно-національне життя треба заплатити боротьбою та кров'ю, придбати, охоронити його можна лише реальною силою. Так воно було завжди в історії, так воно фактично залилося і тепер» (стор. 42).

Хіба ж — повчає автор, так можна розпалюватися гнівом на окупантів України? Не забувайте, петлюрівці, що ви накликаєте війну, а «війна — її мертвотний подих спинить життєві артерії людськості, поверне на попіл надбаня багатьох поколінь культури й науки» (стор. 43.).

А який «подих» — питаємо ми апологета окупаційної влади на Україні — несага та війна, що поєги її в 1918 році сучасні окупанти України, спіраючися на військову силу російських большевиків? У всякому разі в и з в о л ь н а боротьба трохи инакше дихає, ніж та війна, що несе з собою поневогнення народу.

Авторові, що добре відчуває непевне становище теперішніх володарів України, нічого иншого не залишається, як, по-перше, пуститися на різні інсинуації на адресу заклятого ворога — Уряду УНР то в зв'язку з митичним листуванням І. Токаржевського-Карашевича з А. Лівичьким у віденському «Абенді», то в зв'язку з власною вигадкою автора про «підкопну роботу» міністра військових справ ген. В. Сальського проти нинішнього Головного Отамана УНР А. Лівичького (стор. 17, 44), — по-друге, прийняти еселе обличчя, щоби заспокоїти читача, що, мовляв, «всьо ето ерунда», ніщо не загрожує сучасним окупантам України: «От уже скільки разів уряд УНР обіцяв скласти свої повновласті перед народом українським. А з того тільки велике сміхоєише... Поганий симптом!» (стор. 46).

Сумнівно, щоб сам автор вірив у те, що читач його книжки не зрозуміє того, що «петлюрівщина» зовсім не є трупом, як це даремно

хоче довести автор, що дійсно «наближується час останньої боротьби і кінцевої перемоги, коли нарешті Україна займе почесне місце в великій родині народів світу» (З відозви Уряду УНР 22 січня 1928 р.).

Коли на то пішло, то як-раз «добрий симптом» слід вбачити в самій появі книжки М. Мотузка, якого до речі не можна не подякувати за те, що багатьма цитатами з «Тризуба» дає можливість українському читачеві, до якого не доходить «Тризуб», дізнатися про те, що «петлюроєщина» жиє і не хоче помірати.

Ст. Сірополко.

Кам'янець - Подільський державний український університет

22
(1918 — 1928 р.)
X

У жовтні місяці 1928 року сповняється десять років з дня відкриття перших українських державних університетів. 5 жовтня в 1918 р. відбулося урочисте відкриття в Києві, а 22 — в Кам'янці-на-Поділлі. Перший з них засновано, так би мовити, державним способом, останній же являється витвором переважно громадської ініціативи й громадських коштів (хоч і держала дага багато допомоги), а тому він і заслуговує особливої уваги.

Думка про утворення українського університету в Кам'янці-на-Поділлі виникла серед українських діячів і громадян Поділля. Подільська губерніяльна земська управа та міська управа Кам'янця-на-Поділлі були тими громадськими установами, що взялися за справу заснування українського університету в головному місті Поділля. Вони звернулися до гетьманського правительства з проханням утворити університет і з свого боку запропонували значну матеріальну підтримку. Губерніяльна земська управа призначила три мільйони карбованців на приспособлення потрібних будинків і що-річну грошову допомогу, а міська управа, помимо певної грошової суми, давала у власність університету сто десятин землі. Представники земського та міського самоврядування настільки енергійно вели справу, що міністерство освіти погодилося на пропозицію кам'янчан і дало свою згоду на утворення бажаного їм університету. Ухвалено було одкрити тут три факультети: історично-філологічний, богословський та природничо-математичний. Справу організування нового університету міністерство доручило приват-доцентів Київського Університету (російського) І. І. Огієнкові. Вибір організатора був дуже вдалим, бо проф. І. І. Огієнко виявив надзвичайну енергію в переведенні дорученої

Йому справи й успішно переєв підготовчу роботу. Під університет було одєдено трьохповерхоєй будинок середньої технічної школи. На протязі двох місяців будинок було пристосовано під потреби університета, при чому проф. І. І. Огієнкові допомагає комісія з громадських діячів, з головою губерніяльної земської управи В. К. Приходьком на чолі. 22 жовтня відбулося урочисте відкриття нового університету. Це було велике сяєто ддя Кам'янця-на-Поділлію. На нього прибуло багато представників ріжних наших установ — Київської Духовної Академії, Українського Університету в Києві, культурно-освітних, економічних, громадських установ; були представники повітових земств Поділля, кооперативів, сільських громад. Прибули делегації з ріжних місцевостей Галичини та ректор Чернівецького університету. З'їзд таких почесних гостей був дуже великим. На самому сяєті одкриття, що тяглося мало не цілий день, було заслухано грамоту гетьмана П. Скоропадського новому Університетові й силу усних та писаних привітань. Кидалося у вічі те, що не було привітань од російських університетів й учених та що значна кількість повітових земських управ, кооперативів і сільських громад, виголошуючи через своїх представників привітання, даєги певні грошові допомоги новій школі. Творилося вражіння, що огнищем високої освіти цікаєилися широкі маси Поділля.

Ректором Кам'янецького державного Університету було призначено проф. І. І. Огієнка. Негаєно після сяєта при Університеті відкрито було гімназію ддя дорослих, куди записалося немало народу. Першими були одкриті факультети історично-філологічний і природничо-математичний; богословський почав функціонувати з січня 1919 року. Ддя викладів було закликано з Києва, Ніжина, Катеринославу, Одеси або старих кваліфікованих професорів, як. П. Бучинський, М. М. Федорів, В. І. Петр, або осіб, які мали одповідну наукову підготовку до університетських викладів. Розуміється, зразу замістити всі катедри не було можливости, але ж наукових сил вже на початку 1919 року зібралося немало. Деканами були — на природничо-математичному факультеті проф. П. Бачинський, бувший професором зоології в «Новоросійському» університеті (в Одесі), на історично-філологічному — приват-доцент Л. Т. Білецький і на богословському професор В. О. Біднов. Перші два факультети функціонуєги весь час, аж до скасування університету більшовицькою владою, в 1922 році, що ж до богословського, то він існував тільки в часи перебування на Поділлію української влади; коєи ж Кам'янець переходив під московсько-більшовицьку владу його негаєно нищили. Лекторський персонал богословського факультету одночасно викладає і на історично-філологічному факультеті, а тому з закриттям його, в нього зменшувалося лише кількість викладових годин.

В осени 1919 року було утворено ще два факультети: правничий та сільсько-господарський. Деканом першого був приват-доцент Лебідь-Юрчик, а сільсько-господарського вєк. об. приват-доцента С. В. Бачинський спершу, а потім проф. Герашенко, Останній факультет організуєався дуже швидко, бо кандидатів на лекторські посади знаходи-

лося багато, що ж до правничого, — то лекторський склад тут був невеличким — всього три чи чотири викладачі. За перші два роки свого існування Університет сильно розвинувся, з'явилось при ньому багато підсобних установ (кабінетів, лабораторій, семінарів, бібліотека, архів, обсерваторія), збільшилася його помешкання (було куплено два будинки й найнято третій), росла кількість і викладачів, і слухачів, словом — все свідчило про зріст університету. Українське громадянство удігало йому все більше й більше уваги, й національно-культурне значіння його зростало. Свого значіння він не утрачував й за панування большевиків.

Ректором університету з самого його початку був проф. І. І. Огієнко, який виявляв широку ініціативу й зразкову працю в справі утворення та розвитку Кам'янецького університету. На жаль, його ректорування переривалося в часи перебування на Поділлі большевиків в квітні-травні 1919 р. і липні-вересні 1920 р., а з листопаду того ж року зовсім припинилося, бо йому довелося виїхати за кордон. В часи панування большевиків ректорами були інші особи з професорського складу, які керували університетом під доглядом окремих комісарів, призначених московсько-большевицькою владою. З таких комісарів відомі А. Волянський та Сидорак.

Університет скупчував коло себе сотні студентства. Найбільше серед останнього було наддніпрянців, але ж немало було слухачів і з Галичини та Буковини, отже університет набірав загально-українського значіння. Були й росіяне та інші іногородці, але ж вони зовсім не псували українського характеру університету. Що-до матеріального становища слухачів, то вони були слабо забезпечені, більшість їх служили по різних установах і підприємствах, і через те виклади університетські, в інтересах студентства, відбувалися по обіді, в вечірні години. Завдяки економічній руїні, в Кам'янці постійно одчувалася нестача світла, а тому вечірні виклади з'являлися багато незручностей. Дорожнеча життя те ж немало заважала справі студіювання. Не зважаючи на це, слухачів завжди було досить, а в де-кого з професорів навіть багато: вони завжди одвідували лекції, переводили вправи, складали іспити. Академічне життя йшло невпинно і не порушувалося політичними змінами та економічним занепадом. Витворювалися нові студентські організації з широкою самодіяльністю. Представники студентства входили до складу загально-професорської ради й брали участь в обговореннях ріжноранітних справ.

Університет керувався статутом російських університетів; до нього було зроблено лише деякі додатки, згідно з умовами часу. Так, деканами могли бути й приват-доценти й навіть виконуючі їх обов'язки, як це було з С. В. Бачинським. Правління університету складалося з деканів, проректора та ректора й вирішало переважно економічні справи, загально ж професорська рада вибирала ректора й проректора, затверджувала вибори осіб лекторського складу, вирішала справи академічного характеру. Факультети були далеко неповні, бо при тодішній одірваності Кам'янця-на-Поділлю од інших частин України, було тяжко підшукувати потрібних і здатних до

наукової діяльності людей. Але ж ті сили, що вже працювали в університеті в значній більшості цілком відповідали своєму призначенню. Такі поважні професори, як П. Бучинський, М. М. Федорів, В. І. Петр мали солідний науковий стаж; приват-доцент прот. Ю. Сіцінський, користувався заслуженою повагою, як старий співробітник Львівських «Записок» і грекрасний знавець минулого Поділля. Молоді приват-доценти всі виявляли завзяття та інтерес до науки й лише завдяки несприятливим умовам життя, завдяки економічній руїні, вони не мали можливості показати добрі наслідки своєї наукової праці. Сам ректор проф. І. І. Огієнко давав гарний приклад як адміністративної, так і наукової діяльності. Намічено було видати десять томів «Записок» Кам'янецького університету; перший з них призначався описові сяята 22 жовтня 1918 р. (відкриття університету), а інші — працям кожного окремого факультету. Де-які з томів були розпочато друком, але слабкість технічних засобів та військові й політичні події не дали можливості докінчити їх, й тому, як кажуть, загинуло все те, що вже було одбито.

Університет існував не довго та до того ще й зовнішні умови його життя та діяльності були занадто ненормальні й лихі. І все таки він мав величезне значіння. Це все таки був український університет, де розроблювалася наука. Утворено його було з власної ініціативи, заходами та сугами вільного, нікому непідлеглого тоді українського народу. Він зібрав коло себе немало наших наукових сил, які і зараз визначаються на науковому полі, як на території України (К. Г. Клепатський, М. Плевако та ин.), так і на чужині. Досить нагадати, що перший склад професорських сил Української Господарської Академії в Подєбрадах був із співробітників Кам'янецького Університету (Б. Ю. Ізаницький, М. Р. Вікул, А. П. Чернявський, Ю. О. Русов, Ір. Шереметинський). Бувші його професори працюють і в Празі (Л. Т. Білецький, В. О. Біднов) і в Берліні (Д. І. Дорошенко) і в Варшаві (був. ректор І. І. Огієнко). Уже цей саме факт немало говорить на користь Кам'янецького університету.

Знищення Кам'янецького університету треба признати великою шкодою для української науки й культури, й тим більшою, що на Україні знищено університети взагалі. «ІНО» не замінять їх, бо своїм завданням й характером вони не відповідають університетам. В той час, як на Московщині не тільки існують старі університети, а поруч з «ІНО» виникли ще й нові, — на совітській Україні нема ні одного університета.

В. Поперешай.

С п о г а д и *).

ПЕРША БОЛЬШЕВИЦЬКА НАВАЛА НА КИЇВ.

Ще до перемоги большевиків «временное правительство» в дійсності втратило владу. Розбігаючись озброєні з фронту, салдати чотирнадцятимільонової армії витівали, що хотіли, і слізе цілком перервали зв'язок між різними територіями та столицею; у Петербурзі юрба натискувала на уряд; село хвилювалося, повсякчас хто хотів порушував закон і ці порушення залишалися непокараними. Все те нищило повагу до влади і уряд втратив можливість управляти та керувати подіями, а своїми розпорядженнями, як от «приказъ № 1» або звільнення усіх злочинців і т. д. ще згіршував становище.

Та і большевики, захопивши владу у Петербурзі, не опанували ще через те усією державою. В різних її країнах, де на ґрунті і національним і протибольшевицьким, де тільки на цьому останньому, намагалися згуртуватися ворожі большевикам сили.

Усі вони, щоб мати змогу діяти, мусіли утворити і дійсно утворили свої місцеві уряди, але жоден з них, як-що його не підтримали або не досить підтримали чужоземні держави, не зміг власними силами подолати большевиків. Головніші причини їхнього неуспіху були такі: 1) разом з столицями большевики захопили усі грошові засоби держави, головніші військові заводи, арсенали і т. д. 2) в ті часи людність скрізь була, хоч тимчасово, хоч через несвідомість, а на боці большевиків. Користуючись з того, що людність не мала навички до розв'язання державних та соціальних питань, большевики одурили її що до своїх дійсних завдань та намірів; 3) керовники скрізь були незвиклі та недосвідчені в справах державного будівництва; 4) окремі противобольшевицькі сили не тільки не змогли об'єднатися, а ще ворогували між собою і 5) скрізь майже поруч з владою, що там утворилася, виникли ворожі групи чи з людей иншого напрямку, чи з авантюристів, які силувалися перехопити владу і чи потай, чи й одверто боролися з нею.

* *

*

Ще влітку за «временного правительства» Україна оголосила себе автономною частиною російської держави, що з'єднується з нею на федеративних основах. Скликаний був місцевий парламент — Центральна Рада та утворений місцевий виконавчий уряд — Генеральний Секретаріят. З «временнымъ правительствомъ» весь час йшла суперечка що до обсягу законодавчих та адміністративних прав України, але фактично «временное правительство» зовсім не мало тай не могло мати в ті часи якого будь впливу чи влади на Україні. Коли керував

*) Див. «Тризуб» ч. 30 (136).

хтось місцевим життям, то скоріше Генеральний Секретаріят, хоч і він, власне, мав значно менше впливу та сили, ніж вимагає державне порядкування.

З перемогою большевиків у Петербурзі Центральна Рада і Ген. Секретаріят оголосили самостійність України і свою владу суверенно.

Але ж поруч з ними у Києві склалася інша група — «совѣтъ солдатскихъ и рабочихъ депутатовъ», яка, хоч владою себе і не оголошувала, та фактично мала велику силу, натискуючи на Ген. Секретаріят і Центральну Раду та примушуючи їх вдовольняти свої вимоги.

Споріднені по духу з київським «совѣтомъ» утворилися «совѣты» і по усіх більших містах України і, хоч київський совіт юридично не мав залежних од його місцевих органів, та мав зв'язки з утеклими солдатами та з цими місцевими совітами і через їх, даючи їм поради та гасла, натискував і на місцеву адміністрацію, поставлену Генеральним Секретаріатом. Позаяк останній мав до свого розпорядження дуже мало і не зовсім надійного війська, отже не міг підтримати авторитет своєї адміністрації. Тут на Україні поновилося те, що було у Петербурзі, — натиск совітів на уряд — ще до большевиків.

Оскільки я, яко звычайний київський мешканець, міг бачити становище, мені здається, що на початку Ген. Секретаріят міг-би не дозволити совітам скластися, міг-би утворити надійні війська та утримати гад, та і Рада і Ген. Секретаріят складалися з соціялістів різних гатунків, а в додачу з людей дуже молодих та неосвідомлених з механікою державного урядовання.

Яко соціялісти, вони вважали совіти до певної міри близькими собі та не почували себе у праві забороняти їх. Вони дозволили їм упорядкуватися, агітувати, діяти, де-хто з членів Центральної Ради увійшли навіть, яко члени, до складу совітів, сподіваючись утворити там свій вплив. Та поруч з тим, а надто після того, коли совіти набралися сили, і Секретаріят і Рада побоювалися їх і робили під їх натиском розпорядження часом протигежні своїм поглядам та замірам. Так само впливав на Раду та Секретаріят і настрої селян, що під впливом агітації робився де-далі заблагивіший та роздратованіший.

Під тим подвійним нагнітом Ген. Секретаріят в чотирьох, один по одному оголошених, Універсалах послідовно виголошував все лівіший й лівіший соціяльний програм.

А до того голова Секретаріату Винниченко був і сам дуже схильний до большевизму, пропонував большевигам угоду і, складаючись на їхні брехливі обіцянки, завіряв, що большевики не підуть проти України, співчуваючи цій соціялістичній республіці.

Склад київського совіту був переважно з росіян і виключно соціялістичний. В йому було не мало і большевиків або людей, у яких невиразний соціяльний програм сполучався з большевицьким настроєм, було багато с.-р. та с.-д., що лічили большевиків за товаришів, які тільки у де-чому помигаються і вже зовсім небагато менше лівих соціялістів.

Безперечно київський совіт широко прогадив соціалістичну агітацію, а разом і агітацію проти Ради та Секретаріату, які здавалися йому занадто поміркованими та яким своїм повсякчасним втручанням він заважав розглянутися на становищі та перейти до улаштування ладу, до чого часто саме діло примушує і лівих, коли вони приходять до влади. Дуже можливо також, що сам совіт або частина його членів налагодили у Києві повстання частини робітників на користь большевиків та підтримували з ними зносини. Рада та Секретаріат не могли не помічати цього і в їх здіймалося роздражнення на совіт, але ужити проти його рішучих заходів вони таки не зважалися.

Звичайні риси революційних урядів, брак авторитету і сили, необхідність піддобрюватися, поступатися, обіцяти нездійсниме і тим ще згіршувати дезорганізацію, які в свій час так виразно виявилися у «временномъ правительствѣ», тепер так само виявилися у Секретаріаті та Раді.

З усіх помешкань, які малися у Києві, совіт по пролетарській сумірності обрав для своїх зібрань колишній царський дворець, що дуже швидко заповдіяло попсовання його внутрішніх прикрас та обстанови. Дорогого рояля було обернуто на попільницю, куди скидали недопалки цигарок, на волохаті, товсті килими депутати приходили в покаляних необтертих чоботях, а один з них, робітник, що дивував російських інтелігентів ніби надзвичайним своїм розвитком, кидав на килими непогашені недопалки та пригашував їх, розтираючи чобітьми. «Фу, чортъ возьми, — вихопилося у його якомсь, — даже лестно затушить цыгарку на царскомъ коврѣ».

* *

*

З осені почалися мітинги. Київ мітингував з ранку до ночі. Не можна було перейти містом і трохи, щоб не побачити більшу чи меншу купку мітингуючих, скрізь, де була хоч невелика площа, люде зтовплювалися, і в середині стирчав оратор.

Люде закидали роботу, забувалися за свої справи, сгибе не бували в себе дома, в родині. Любителі мітингів, почувши на вулиці випадково якесь слово з розмови ідучих на зустріч, чеплялися з своїми увагами, починалося змагання, наоколо збиралася купка і починався мітинг.

А прислухаючись до уваг та промов на мітингах, дуже зрідка доводилося почути не те, що розумне слово, а хоч щось подібне до його, промовці балакали за те, чого не знають і не розуміють, і усі слова було перенято лютістю, ненавистю, жадібністю.

Ці мітинги нервували і них, хто брав у них участь, і тих, хто проходив повз, поспішаючи скоріше пройти, обминаючи їх, яко мога далі. Люде нервувалися, бо вже відчувалося, що насуває лихо.

* *

*

Тим часом большевики зорганізувалися. Одначе у них ще обмаль було війська і тому вони спробували повалити Київ внутрішнім вибухом. По їхньому загаду робітники, найбільше робітники, що працю-

вали в арсеналі, захопили його та зняли повстання. Їх було не багато і в Секретаріата годі ще вистарчило сили, правда, більше не військової, а з очою молоді, щоб після тижневої стрілянини арсенала узяти: повстання було зламлене. Але вже і те, що на це було треба цілою тижня, було недоброю прикметою. У Секретаріата було так мало війська, що навіть блокади арсеналу не було переведено. Я з вікон свого помешкання (за два квартали од арсеналу) бачив як діти, тулячись по-під стінами, щоб менше було небезпеки потрапити під кулі, прокрадалися з їжею, а певно і з відомостями, до своїх батьків в арсенал.

А тим часом агітація у війську збільшувалася. Військо складалося переважно з салдатів, що погодилися піти до війська, що набрав Секретаріат; було чимало й втікачів з фронту. Полки, що склалися таким чином з салдатів різних полків та різної зброї, не були ще міцно об'єднаними полками. Одні з тих салдатів залишалися у війську, иншим швидко обридало і вони розходилися по домах. Може бути, що в той спосіб врешті пощастило-б набрати хоч невелику та віддану армію, та на те не вистарчило часу, а в додачу салдатів весь час розбещували, псуючи їх військову здатність, розбещували агітатори, розбещував сам уряд і настановлене їм військово начальство. До їх підлещувалися, їх, що нічого ще не зробили, іменовано порятовниками рідного краю, сам голова Центральної Ради пр. Грушевський обнімався та цілувався з невідомими йому салдатами, для їх упоряджували мітинги з неминучими обіцянками... Але-ж большевики завжди обіцяли більше.

Правда чи ні, та коли і вигадано, то влучно, розповідали, що за кілька день по захопленню Києва большевиками по київських трамваях їздили якісь дід та баба, що прибули з села навмисне, щоб обдивитися на свої придбання. Від часу до часу, побачивши якісь особливо великі чи гарні будинки, баба питалася: «Невже-ж і це наше?». І дід кожного разу відповідав з певністю: «Наше, усе наше, немає нічого не нашого». Не зазіхав він тільки на церкви... Так перетворилися в народній уяві большевицькі обітниці. Не диво, що вони спокуюшали.

В. Леонтович.

Міжнародна економічна конференція в Празі.

4-6 жовтня б. р. відбулася в Празі Міжнародна Економічна конференція скликана Спільною Т-в для Ліги Націй та організована чеським Т-вом для Ліги Націй. Протекторат над конференцією прийняв президент республіки проф. Т. Г. Масарик, почесними президентами конференції були обрані: Є. Бенеш, міністр закордонних справ і інж. Новак, міністр торгівлі. Головою конференції було обрано голову чесько-словенського г-ва сенатора Брабца, генеральними секретарями: проф. Сирового і проф. Рійсена. В конференції прийняли участь понад 150 делегатів від таких організацій: Генерального Секретаріату Ліги Націй, Міжнародн. Бюро

Праці при Лії Націй, Міжнародного Союзу Кооперативів, Міжнародного Аграрного Бюро, Міжнародного Бюро Миру, Міжнародної Комерційної Палати, Міжнародної Комісії Хліборобства, Економічного Комітету, Генеральної Ради Конгресу тред-юніонів, Міжнародного Комітету Наукової Організації, Міжнародної парламентарної конференції торгівлі, міжнар. Ради жінок, міжнар. університетської федерації для Лії Націй, Лії вільного обміну, Європейського Економічного Союзу, ПанЄвропейського Союзу, Союзу для Європейської згоди, Європейського Митного Союзу, Міжпарламентарної Унії, Спільки Т-в для Лії Націй і Національних Т-в для Лії Націй Німеччини, Аргентини, Австрії, Бельгії, Болгарії, Італії, Іспанії, Сполучених Штатів Америки, Франції, Англії, Греції, Угорщини, Японії, Голандії, Польщі, Румунії, Швейцарії, Чехословаччини, України, Югославії, а також від кількох торговельних і комерційних товариств Чехословаччини. Українське Т-во для Лії Націй іменувало досить численну делегацію, в яку входили відомі наші економісти: проф. В. Тимошенко, проф. Бородаєвський, проф. Мацієвич, доц. Садовський. Але на жаль по різних причинах вони не прибули до Праги, і через те Українське Т-во представляв на конференції лише голова Т-ва проф. А. Яковлів. Дякуючи такій численній участі найважливіших міжнародних економічних, торговельних і фінансових організацій та таких міжнародних офіційних установ, як Ліга Націй і Бюро Праці при ній, праця конференції пройшла жваво, інтересно і, не дивлячися на короткий час (два з половиною дні), дала поважні висліди для майбутнього.

По своїй програмі конференція була зв'язана з Міжнародною Економічною Конференцією, що відбулася в Женеві в 1927 р. Тому основну точку програму складали доклади представників Генерального Секретаріату Лії Націй (А. Сальдер), Міжнарод. Бюро Праці (Ф. Морет), а також доклади делегатів різних країн про здійснення постанов Женевської конференції та про ті труднощі, які при цьому виявилися. Ці доклади (більшість вже надрукована) являються цінними матеріалами, на підставі якого можливо буде перевести ревізію і доповнення постанов Женевської конференції. Не менше важливою точкою програми було обговорення принципів і думок, що як би були прийняті в основу фінансової та економічної політики, могли б утворити чи знизити сприятливі умови для загального миру. По першій точці було прийнято таку резолюцію:

«Міжнародна Економічна конференція в Празі, визнаючи Женевську конференцію за початок нової ери в економічних зносинах між націями, констатує, що найбільшою перешкодою до практичного здійснення постанов Женевської конференції є брак координації між націями та непоінформованість в тому, що саме треба робити. Тому конференція вимагає: а) утворення при Спільці Т-в для Лії Націй міжнародного інформаційного комітету по питанням економічним; б) утворення таких же комітетів при національних т-вах. З другого боку конференція вважає необхідним для переведення в життя праці Женевської конференції встановлення міжнародного економічного Протоколу, який повинен містити в собі зобов'язання держав: а) в найкоротший строк ратифікувати всі міжнародні економічні конвенції, б) усунути з політики та взаємовідносин з другими державами всього, що може перешкодити здійсненню постанов Женевської конференції, в) скласти комерційні і тарифні договори лише на принципі найбільш фаворизованої нації (nation la plus favorisée), г) скласти комерційні договори на найдовші строки на умовах рівності, опростоти і взаємності в справах обміну варту і капіталів, статутів економічних установ і умов робочої сили; д) згладшувати в Секретаріаті Лії Націй всі торговельні договори й конвенції; е) включати в торговельні договори точки Вашингтонської конвенції; ж) не підвищувати митних тарифів без попередньої згоди з державами, що підпишуть цей протокол; з) ратифікувати конвенцію про знижку по можливості тарифів.

Конференція вимагає також активізації Економічної Ради Лії Націй і Консультативного Комітету та збільшення їх бюджету. З другого

боку вона вважає необхідним встановлення пропорційного представництва в Консультативному Комітеті від сільського господарства, господарів і робітників, кооперації і їх міжнародних організацій. Конференція зазначає необхідність утворення комісії, передбаченої Женевською конференцією для встановлення постійних взаємовідносин між кооперативами споживчими і сільсько-господарчими та підготовки до утворення Міжнародного Інституту сільсько-господарського кредиту, Конференція нагадує про загальну потребу продовжувати досліди над міжнародними індустріальними угодами з метою збільшення інформації та улгчення Міжнародному Економічному Комітетові контролю над ними».

По питанню про митні кордони Конференція винесла таку резолюцію: «Конференція вимагає, щоби в кожній країні Уряд вжив заходів до реалізації прогресивного, ступеневого зменшення митних кордонів, як необхідної умови для майбутнього загального митного союзу, та щоби в скорому часі було переведено уніфікацію митної номенклатури і митної системи».

На Конференції, між иншим, Міжнародний Союз тарифів демонстрував скачу митних тарифів Європи дуже цікавою, показною мапою, на якій висота митних тарифів була означена відповідною висотою кордонів, зроблених у формі муру, що відділює державу від держави. Згідно цій мапі і скалі тарифів, перше місце по висоті тарифів займає Іспанія — 26 (частин), потім ідуть: Польща — 22, Румунія — 21, Югославія — 20, Угорщина — 19, Чехословаччина — 18.5, Болгарія — 17, Франція й Туніс — 16.5, Італія і Латвія — 16, Німеччина, Португалія, Греція і Естонія — 15.5, Литва і Албанія — 15, Австрія — 14, Туреччина — 14, Фінляндія — 13, Швеція — 13, Норвегія — 12.5, Ірландія — 12, Швейцарія — 11.5, Бельгія — 10, Англія, Ульстер — 9.5, Данія — 9, Голандія — 8.

Загальна ідея, яку підтримували всі учасники конференції і яка виявилася при обговоренні всіх питань, про те, що економічне обезбрення є необхідною передумовою матеріального та природним додатком морального обезбрення, знайшла вираз в такій резолюції: «Маючи переконання, що при існуючій взаємозалежності націй права організації миру не можлива без одночасної об'єднуючої реалізації економічного миру, конференція в Празі з задоволенням підкреслює великий прогрес досягнений Женевською конференцією, та радо приймає до відома зусилля, які вживають правительства, офіційні і приватні організації для реалізації її постанов. Економічне обезбрення, як природний додаток до морального обезбрення і необхідна передумова матеріального обезбрення тягне за собою вільне і рівне виявлення всіма націями продуктивної активності, мирний обмін продуктів, капіталів і осіб, лояльний обмін послуг і загальний вжиток в економічних зносинах правил моралі й справедливості. Тому нації мають обов'язок уникати в їх зносинах претензій на фінансову чи економічну гегемонію, виключної переваги інтересу вузько національного, всякої потреби покласти на слабших зобов'язання понад їхні сили, всяких способів, що можуть бути небезпечними для життєвих інтересів держав, що найбільше потерпіли від війни, або найбільше знесилених обставинами. Держави повинні прийняти, як правило, взаємність в їх інтересах, як і у вигодах, справедливе розподілення вигод і витрат, а також швидке полагодження шляхами виключно правними всіх суперечок, що повстають в наслідок суттєвих інтересів. На підставі арт. 23 Пакту Ліги Націй, конференція вважає, що принцип справедливого трактування повинно прикладати в міжнародних зносинах до всіх держав і до всіх зносин економічних, фінансових, торговельних і найму людської сили. Цим способом будуть мирно розв'язані проблеми розшуку місць збуту, розподілення сировини, допущення чужою робочою силою, без чого ці проблеми при сучасних світових умовах можуть стати факторами важливих конфліктів».

Конференція звернула також велику увагу на розвиток кооперації в усіх ділянках економіки і прийняла слідуючу резолюцію: «Серед принципів та напрямків, які здатні утворити сприятливі умови для миру і які

можуть бути з успіхом пристосовані в області економіки і фінансів, конференція найбільшу увагу надає принципам споживчої, сільсько-господарчої і кредитової кооперації. Споживча кооперація, відмовившись від зиску, дозволяє пригасити антагонізми інтересів, що збільшують економічне сулерництво, яке веде до війни. Споживча кооперація, що має на меті задоволення потреб, направлятиме продукцію на їх задоволення і не викличе ексцесів надпродукції, які звичайно ведуть до надмірного розширення місць збуту та розвою імперіялістичної політики. Цей рід кооперації, зберігаючи споживачам переплату на продуктах споживання, дозволяє їм скучувати лишки, які в свою чергу допомагають виявленню нових споживчих потреб, що здатні будуть оживити продукцію, а це поведе до загального розвитку продукції, забезпеченої новим збутом. Сільсько-господарська кооперація через організацію спільної закупки машин та утробіни дозволяє селянам, дрібним і середнім власникам, що часто складають основу демократії, поліпшити умови експлуатації їхніх земель. Шляхом контролю продукції своїх членів сільсько-господарська кооперація забезпечує необхідну якість продуктів та усуває фальшиву публікацію по збуту низькосортних продуктів. Через організацію продажу вона дозволяє селянам-продуцентам уникати несовісних посередників, що беруть на сільсько-господарчих продуктах зиск, який зменшує прибуток продуцента й його споживчу силу, перешкоджаючи таким чином нормальному зросту індустріальної продукції та підвищенню життєвого рівня сільських працівників. Кооперативний кредит шляхом використання кооператорами кредитових кооперативних установ, завдяки тому ж принципу відмовлення від зиску, передає капітал на потребу продукції і споживання, які здійснюють також бажаний контроль над користанням капіталу кредитовими організаціями. Організований в міжнародньому масштабі кооперативний кредит веде до розвою бідних країн, яким бракує потрібного капіталу. Таким способом, через згоду і співробітництво на міжнародньому полі споживання, продукції й кредиту небезпека імперіялізму, що виникає часто з причин необхідності в економічній експансії, може бути усунута, а загальне збільшення продукції, як фактор загального добробуту, допоможе здійснити соціальні зобов'язання по встановленню цього добробуту.

Економічна конференція вважає вияснення всіх цих принципів серед кожної нації, як один з найпевніших способів забезпечення миру та усунення небезпеки війни».

Крім наведених резолюцій конференція ухвалила ще де-які резолюції спеціального характеру, що мають характер вказівок для національних т-в для Ліги Націй та для національних економічних комітетів. Всі доклади, що були зачитані на конференції, були надруковані, або розмножені і своєчасно роздані присутнім. Детальне вивчення їх може дати важливий матеріал для вияснення важливих економічних проблем сучасности.

А. Я.

Конгрес паціфістів

Недавно у Франції у Б'єрвілю закінчився конгрес паціфістів, що згруповані навколо Action Internationale Démocratique pour la Paix, головним провідником якої являється Марк Сан'є, бувший депутат французького парламенту.

Не будемо входити в історію цього руху, про який можна буде сказати іншим разом, але сьогодні вважаємо потрібним подати вражіння з цього конгресу.

Конгрес було розпочато чисто демонстративною частиною — великою маніфестацією у Женеві на користь Ліги Націй і Міжнародного Бюро Праці. Вона почалася 13 вересня, а закінчилася 16 вересня с. р.

В одній із самих великих заль Женеві — Victoria Hall — відкрито було перше засідання конгресу, під головуванням Мальша, члена державної ради Женевської республіки, керівника департаменту народньої освіти. Із присутніх варто одмити Жана Енесі, французького посла в Женеві, Болянса, мера Женеві, Мейера де Стаденгофена, віце-голову Великої Ради, Морета, голову відділу Міжн. Бюро Праці та багато інших членів офіційних делегацій ріжних держав, що на той час в Женеві перебували. Бріан і Зайпель надіслали листи привітальні, але самі не були бо вже на той час виїхали. Дуже теплого листа прислав і Бенеш, міністр закордонних справ Чехословаччини.

Особливу увагу притягали «Volontaires de la Paix» — бой-скаути, що організовані цим Інтернаціоналом Пацифістів і які зовсім не подібні, ані по своїм ідеям, на звичайних скаутів. Вони проходять два іспити — фізичний і інтелектуальний.

Підчас засідання зачитувалися листи і говорилися промови відомими політичними діячами про необхідність реорганізації Ліги Націй, аби вона стала сильнішою і злітованішою, більш авторитетною і більш життєвою, щоби мати більше гарантій до мирного співжиття народів.

На другий день конгресисти зібралися у великій залі Ліги Націй, де Еміль Жіро пояснив їм організацію Ліги Націй. Потім вони перейшли до місця осідку Міжнародного Бюро Праці, де Альбер Тома, прийнявши їх особисто, розказав їм про роль і про значіння цього Бюро, а також поінформував про роботу його та досягнення у міжнародньому масштабі.

Зробивши ще кілька візитів, оглянувши всі відділи Ліги Націй та й саму Женеву, конгресисти вернулися до Франції. Всюди з ними були їхній головний організатор Марк Сан'є та його секретарь Жорж Гуг, яких невтомна енергія на протязі багатьох років керує центральним комітетом.

У вівторок 18 вересня конгрес розпочав другу частину своєї роботи вже в Б'єрвілю у Франції (деп. Сен і Уаз) в 60 кїлм. від Парижа. Тут знаходиться великий маєток з прекрасним замком, що лежить у великому парку між двома річками. Значна кількість кімнат, бібліотека, багато будівель — все це дуже зручно для відбування конгресу. У 1926 році тут вже відбувся конгрес пацифістів, на якому було представлено 33 нації з 5.443 учасниками. Ще тоді було рішено заснувати в Б'єрвілю інтернаціональний центр пацифістів та закласти окрему школу. Але про це — потім.

Цього року конгрес розпочав роботу, розбившись на три комісії. Перша — політична, друга — соціальна і третя — освіти. Робота йшла жвавим темпом.

Автор цих рядків був єдиним представником Азербейджану на цьому конгресі, і тому тяжко йому було розбивати свої сили, отож обмежився він присутністю в першій — політичній — комісії. Грузини склали заяву про вступ до цієї організації, але ні один їхній представник не приїхав. Українців не було так само. Правда, це не заважало тому, щоби були підняті питання, які нас усіх близько торкалися. Так напр., у питанню про меншості, представник Македонії ужив слово «Україна», як меншість в Росії. На це автор цих рядків зауважив, що Україна не є національна меншість в Росії, а являється сама національним цілим в 30 мільйонів населення на одноцільній території, навпаки можна говорити про російську меншість на Україні. Отож Україну не можна розглядати, як меншість, окрім того, що акт оголошення незалежності та існування національного уряду яскраво підкреслює це. Те саме і відносно кавказьких народів, з яких тільки оден Азербейджан є представлений на конгресі.

Це зауваження було прийнято на увагу в комісії, і присутнього азербейджанського делегата було обрапо до Центрального Інтернаціонального Комітету, в якому він вже був із 1926 року.

Тим же делегатом було піднято питання, як конгрес дивиться на большевиків, на їхню пропаганду та можливість погодження із платформою

конгресу. Було вироблено окрему резолюцію, що її було прийнято одногласно, і яка фактично закриває всяку дорогу більшовикам до вступу.

Всі три комісії обрали потім окрему комісію — т. зв. *Comission de la Coordination*, яка і виробила загальну декларацію під назвою «*La Charte de l'Action Internationale Démocratique pour la Paix*».

Ця декларація — хартія — була прийнята всіма учасниками конгресу одногласно.

Вважаємо не зайвим подати до відома кільки витягів з цієї хартії. Хартія ділиться на три частини: 1) Мета і загальні принципи, 2) Виховання та навчання і 3) Політичні та соціальні реформи.

«Не тільки, — говориться на початку цієї хартії, — треба зробити реорганізацію світа, але вплинути і на розум і на серце; треба витворити новий міжнародний дух.

«*L'Action Internationale Démocratique pour la Paix*» робить заклик до всіх тих, для кого панування миру вимагає активної підтримки самих народів, а не тільки їхніх урядів чи дипломатів, до всіх тих, які хотять поставити на послуги миру великі духовні сили, що здібні зробити людство більш чулим до утримання світового братства».

«Це погодження доброї волі — демократичної і пацифістичної, — «*L'Action Internationale Démocratique pour la Paix*» прагне перевести в життя, базуючися на цій хартії, що є тільки мінімальною програмою і прийняття якої без жадних застережень вимагається від усіх, хто приєднується».

Останню фразу треба було додати для того, щоби небажані для організації елементи не могли були вступити.

Що торкається виховання та навчання, то в принципі хартія висловлюється за те, що потрібно в цьому напрямку перевести реформи, аби молоді покоління виховувалося в розумінню любови до своєї батьківщини, але також і на засаді поваги до чужих народів і на ґрунті міжнародної солідарности. «Немає таких конфліктів, — каже хартія, — які б не могли бути рішені мирним шляхом». І завжди треба стреміти до того, щоби «було виключено всяке насилля в життю між народами».

Що-ж торкається політичних реформ, то наведемо уступи, що відносяться до реформ у міжнародній площині. Хартія заявляє, що суверенітет народів «мусить бути обмежений на користь Міжнародної Інституції, що повинна мати владу моральну, юридичну і матеріальну, — признану по всьому світі». Отже на погляд конгресу Ліга Націй повинна бути чимсь сильнішим і кращим, ніж «Федерацією урядів, які хотять уникнути війни. Ця повинна бути нова Ліга, яка має настановити мир і міжнародню справедливість в ново-організованім світі, в спосіб усталення юридичних зв'язин між народами та в спосіб витворення нового міжнародного права».

Далі хартія торкається питання реформ, які повинні дати більшу можливість кожному громадянині обидвох статів брати участь в життю свого народу. І тут хартія одмічає те, що для нас всіх, сьогодні ще не самостійних народів, являється найбільш важким. Вона говорить: «Т а к с а м о в а ж л и в о, щ о б и б у л о п о ш а н о в а н о в п о в н і й м і р і с в о б о д у і в о л ю н а р о д і в, щ о с т р е м л я т ь д о н е з а л е ж н о с т и а б о д о п р и е д н а н н я д о я к о ї и н ш о ї д е р ж а в и, в я к і й б и ч а с т и н и с в і т а о с т а н ь н е з н а х о д и л а с я». Нарешті, на кінці цієї частини хартія одмічає охорону меншостей національних, що вкраплені в території держав, говорить про повагу їхньої мови, релігії, культури та звичаїв, а також і про право звертання безпосередньо до цієї нової Міжнародної Інституції, яку проектує конгрес.

В частині реформ соціальних хартія говорить про сприяння продуцентам, про боротьбу проти алкоголізму, парнографії, проституції то-що, а так само про підтримку діяльности Міжнародного Бюро Праці, його розвиток і т. и.

Оце в загальних рисах головні пункти виробленої програму. Цей проґрам являється базою праці.

Останній конгрес — 8-ий по рахунку, був самим плодovitим по отриманим результатам. Організація його централі та програм були вироблені дуже детально. Поруч із центральною організацією, що вже існує, існують також і окремі національні секретаріати, на долю яких випадає робота головним чином серед кожної нації.

Відсутність представників України та інших наших сусідів утрудняла працю автору цих рядків, бо доводилося говорити де-коли за інших, а коли б у майбутньому були з'єднані в одно ціле всі сили, то безперечно можна було б досягти більших результатів.

Тогрул Бек.

3 міжнародного життя.

С С С Р, Сполучені Штати та А р г е н т и н а. — Н а ф т о в а
в і й н а. — С о в і т с ь к о - н і м е ц ь к і к а ч к и.

Свого часу в «Тризубі» було зазначено, які великі надії покладали більшовики на приєднання ССРСР до Паризького пакту. Уже тому, що оригінал пакту знаходиться у Вашингтоні, що для того, аби офіційно пристати до нього, треба було в той чи інший спосіб скомунікуватися з урядом Сполучених Штатів; московські дипломати гадали, що так або інакше їм пощастить увійти в зносини з Америкою та проломити той льод, який був досі характерний для урядових сфер Північної Америки, коли справа йшла про російських комуністів. Більше того, московська влада не без певної рації, гадала, що раз її підпис стоятиме на документі поруч з підписом Келлога, то американський уряд, — хоче він того чи ні, але вже просто не зможе ігнорувати ССРСР, як державу і буде примушений фактично його визнавати.

Та справа обернулася не так, як того хотілося більшовикам. Більшевицька нота про офіційне приєднання до Паризького пакту, тими днями за посередництвом французького міністерства закордонних справ, була надіслана до Вашингтону. Там її дістали, прийняли до відома, але не тільки не зробили тих висновків, на які сподівалася влада ССРСР, а навпаки. Аби ніхто не міг подумати, що в американській антибільшовицькій політиці зайшла якась зміна, державний департамент закордонних справ (американське міністерство) розпублікував заяву, в якій ще раз підкреслюється рішуче і безповоротно, що Америка й далі ні в чому не мінятиме свого відношення до ССРСР, не визнаватиме цієї держави і не хоче мати з нею ніякого діла.

На цьому міг би бути й кінець совітсько-американському дипломатичному епізоду, але він тим не скінчився. Як раз на цей час наспів до Америки офіційний звіт московського Комінтерна про його діяльність у 1924-1928 р. р. по цілому світі. У звіті цілком неприкрито говориться про те, що більшовики увесь час вели й ведуть організовану пропаганду та чинну акцію, спрямовану проти Сполучених Штатів, проти їх державного й соціального ладу. Засобами для того були для них: організація місцевої комуністичної партії, підтримання усіх забастовок, а особливо в районах вугільних; революційна пропаганда серед моряків на військових кораблях, в тому числі й тих, що їх було вислано до Нікарагуа, до Китаю то-що; участь більшовицьких агентів у діяльності панамериканської антимилітарної Ліги, ворожой Сполученим Штатам, роздмухування ворожнечи в латинських республіках і т. п.

Звіт цей, а також інші комуністичні документи, що дісталися до рук американського міністерства, зробили там таке вражіння, що Келог, порадившись з самим президентом Куліджем, розпублікував з цього приводу нову заяву, в якій, між іншим, говориться:

— Уряд Сполучених Штатів Північної Америки ані скільки не боїться того, що систематичне втручання совітського уряду до внутрішніх справ Америки дасть можливість більшовикам здійснити їхній план, а саме: повалити уряд Сполучених Штатів, а разом із ним — цілий сучасний державний лад. Однак американський уряд не має жадної охоти санкціонувати право на більшовицьке втручання, вступивши в дипломатичні зносини з совітським урядом. У тій підступній роботі, що під проводом Москви ведеться в Америці, уряд вбачає доказ ворожих планів сучасних правителів Росії що-до нашої держави. Ця діяльність більшовиків не дає ніяких надій на відновлення нормальних зносин між Сполученими Штатами та Росією.

Ця заява Келога являється його, так мовити, лебединою політичною піснею. Не вдозві, одночасно з наступною зміною президента, він згідно із звичаєм, має йти до демісії, але ця демісія, коли б навіть Келог і не повернувся, нічого не змінить і не може змінити в американській закордонній політиці. Совітські надії на Сполучені Штати треба вважати остаточно зліквідованими.

* *
*

Не повелося совітам і в Америці південній. Давно вже московський Комінтерн звернув свою червону увагу на латинські республіки цієї частини американського суходолу. Майже скрізь засновано там комуністичні нелегальні й нелегальні організації. Але революційна агітація йшла не рівно, без проводу й плануірності, бо не було на місці якогось безпечного центра, куди б сходилися усі нитки, звідки можна було б давати інструкції, накази, постачати агентів, літературу, гроші то-що. Найближчою державою, де більшовиків визнано, являється Мексика, але з Мексики можна провадити мексиканські справи, можна подекуди звідти давати провід і в центральній Америці; та до південної Америки звідти далеко, — може навіть далі, як од Москви, приймаючи до уваги місцеві обставини та умови подорожні для комуністичних агентів. Тому то московські дипломати вирішили за всяку ціну здобути визнання ССРСР Аргентиною, столиця якої Буенос-Айрес, велике, багате промислове місто, — могла б стати прекрасним центром совітської пропаганди для цілої південної Америки. Цілу справу доручено було московському послові у Берліні, по-перше тому, що Німеччина — єдина країна, де більшовики мають на похвату дружню дипломатичну допомогу, а по-друге — тому, що міністр закордонних справ Аргентинської республіки, подорожуючи по Європі, мав одвідати Берлін і перебути там деякий час. Берлінський посол ССРСР тов. Крестинський, якого в Москві вважають видатним дипломатом, досяг наче б того, що треба. Він перехопив у Берліні аргентинського міністра, познайомився з ним, переконував його що-до блискучих перспектив, які чекають Аргентину, коли вона визнає ССРСР і т. ц. Здавалося все іде гаразд, і московський Комінтерн наперед уже смакував свої успіхи в південній Америці під охороною недоторкального посла в Буенос-Айресі. Та аргентинський міністр закордонних справ звів на нівець більшовицькі надії. Повернувшись до-дому, замість визнання ССРСР, він зробив прилюдну заяву про те, що Аргентина не може встановити дипломатичних відносин з Москвою і що перешкодою для цього устанавлення являється спорідненність 3-го Інтернаціоналу з владою ССРСР.

* *
*

Тяжку поразку дістали більшовики і на «нафтовому» фронті. Як відомо, між головними світовими нафтовими трестами та совітами довгий час велися пересправи що-до спільного обороту з нафтою. Пересправи

йшли наче б то добре, та остаточно розбилися на дрібному пункті, що через нього, здавалося б, легко було і переступити. Трести вважали за необхідне в той чи інший спосіб винагородити колишніх власників нафтових підприємств в ССРР. Вони настоювали на тому, щоб певний великий процент з обороту йшов на користь вказаних власників; більшовики рішуче спротивилися тому, протестуючи проти всякої, навіть замаскованої, винагороди. Те, що для нафтових трестів було справедливостю примітивною, як вони це думали, для більшовиків стало принциповою неможливістю, і контрагенти розійшлися ворогами, не зговорившись. Замість згоди настала війна. Як повідомляє преса, тепер найбільші англійські та американські концерти, що контролюють цілу світову продукцію нафти, об'єдналися в один великий трест з метою встановити скрізь бойкот совітської нафти.

Боротьба проти більшовиків має вестися в такий спосіб. Англо-американські об'єднані трести в дружніх їм державах будуть змагатися до того, щоб видано було урядові накази, спрямовані проти постачання на ринок совітської нафти. У тих же державах, де уряди ставляться сприяливо до ССРР, трести будуть боротися зниженням цін, продаючи свою нафту дешевше від совітської. Ця «нафтова» війна може мати катастрофічні наслідки для совітів. Експорт совітської нафти за останній 1927 рік досяг 2.000.000 тон. Поруч із вивозом хліба цей нафтовий експорт був для совітів надійним засобом здобувати чужу валюту. На експорт хліба зараз надії немає, а нафту вивозити буде нікуди. Більшовикам зостається лише те, що вони вже й по іалі, а саме: вивозити закордон рештки золота та продавати з аукціону місцеві скарби пегербурзького Ермітажу та інших великих російських музеїв. Але на цьому багато не заробиш, і вистарчить заробленого не надовго. А в об'єднаних нафтових трестів руки цупкі, фінансові сили їх великі: риночна ціна їхніх підприємств досягає шонайменше 600.000.000 фунтів стерлінгів, і не більшовикам з їх збанкрутованим господарством перемагти ту силу.

*
*

Московська «Красная Звезда» та німецький «Berliner Tageblatt» конкурують між собою в поширенні фантастичних пліток та чуток з площини взаємовідносин між Європою та совітами. Більшевицький орган завіряє, що до його рук дістався текст останнього морського договору між Францією та Англією. Крім відомих усім пунктів в договорі наче б то єсть п'ять секретних пунктів, якими ніби встановлено єдиний військовий фронт названих держав проти ССРР, на випадок англо-совітської неминучої війни. «Офіційно» Франція має ніби зоставатися нейтральною, але згода передбачає також і спільну чинність військових сил проти спільного ворога — ССРР. Франція, як говорить «Красная Звезда», стає салдатом Англії, а Англія — матросом Франції. Явна річ, що цю совітську вигадку спростовано було і в Лондоні і в Парижі.

Німецька газета пішла далі од своєї московської товаришки. Вона поширила названий «союз» та поглибила його зміст. Сенсаційний вже сам заголовок, поданий в «Berliner Tageblatt», а саме: «Напередодні нової коаліції проти Росії». Але ще більше сенсаційні підзаголовки: «Утворення самостійної України», «Східний блок», «Русофобія Бенеша», «Пілсудський — польський король» і т. и. Зміст цілої сенсації такий: «салдат» Англії — Франція приступас до переведення в життя нової коаліції проти ССРР. З цією метою їздив французький генерал до Польщі та на Балкани, а маршал Пілсудський до Румунії. Згоду досягнуто. На коаліцію погодився навіть «русофоб» Бенеш. Де-що хитається поки-що Югославія. До коаліції входять крім великих держав всі Балканські країни, Мала Антанта то-що; по-за коаліцією зостається одна Німеччина. Мета коаліції — знесилення ССРР та одірвання од неї кількох соціалістичних республік. Од Большевії має бути одірвано цілий південь, притому Правобережну Україну бере собі Польща, а Лівобережну — Франція. Кому дістається Кавказ, Козацькі держави, Туркестан — не говориться. Зате мова йде про совітську

союзницю Литву. Литву буде віддано Польщі, після чого маршала Пілсудського буде проголошено польським королем. Щоб заспокоїти Німеччину, їй буде повернуто Данцигський коридор. Переведення цього «плану» має знесилити ССР, а Німеччина буде цим відтягнена нарешті від її східної орієнтації.

Французька преса звернула увагу на німецьку «сенсацію». «Le Temps» друкуючи її, догадується, що стаття в «Berliner Tageblatt» має своїм джерелом совітське полпредство в Берліні. А «Paris-Midi» йде далі, називаючи її автором самого тов. Чичерина, що лікує зараз якісь свої хвороби у Франкфурті.

Але це не має значіння — хто саме автор «сенсації». Важливо лише те, що нова чергова брехня — совітського походження.

Observer.

3 життя у Франції

УКРАЇНСЬКА ДИТЯЧА ШКОЛА В КНЮТАНЖІ.

4-го жовтня ц. р. я мав нагоду бути в Кнютанжі. Цей день для тамоньї української колонії став знаменним, бо, нарешті, після переборення багатьох перешкод та довгих переговорів з дирекцією місцевого заводу, — вдалося дістати відповідне помешкання для дитячої української школи. Здобули невеликі й кошті, і нарешті школа почала функціонувати, даючи нашим дітям, поруч із наукою у французьких школах, можливість ьчитися і по українському. 4-го жовтня — це перший день навчання в українській школі. Діти, як і їхні батьки, задоволені школою. Одна дівчинка, на запитання, чи добре їй в цій школі, одповіла, що багато краще, ніж там (себ-то у франц. школі).

Оден мій знайомий веде мене в помешкання школи. Це велика сая, з вікнами на два боки, досить висока, доступ повітря забезпечений. Посеред сая стоять кілька парт для учнів, напроти стіл і стілець для навчителя. На стіні великий портрет Т. Шевченка, намальований п. Марчевським спеціально для школи. Кільки інших портретів і мап доповнюють декорацію стін. Є ще шафа з громадською бібліотекою та залізна піч. Освітлення, отоплення та приборка сая провадяться коштом заводу. Мій знайомий інформує мене про грошовий стан школи. Зараз в касі — 1.200 фр., а далі, якось то буде! Мені не укладається в голову: як-це так «якось то буде». Невже можуть бути потім грошові труднощі? Переведено величезне діло, — розпочато, пущено в рух, а далі, якась непевність, пасивність... Кільки чоловік працюватимуть, не покладаючи рук, не вж інших це байдуже? А школа потрібна! Це само собою розуміється. Відповідь дівчинки так яскраво уясняє нам цю потребу: в чужій школі — французькій — вона вчиться чужою незнайомою їй мовою, тут же своя мова, рідна, свої вчителі, своя атмосфера, все це миле і так близьке серцеві. До школи має вчашати 11-15 дітей. Де-хто не хоче посилати. Чому? Це дуже дивно, і навіть дико. Школа ж не знає ні політичних різногослиць, ні партійної боротьби, — це справа суто національна. Уможливити дітям вчитися своєму — це наш обов'язок, наш національний обов'язок. 1.200 фр. у шкільній касі це мало, і наше громадянство мусить прийти з допомогою цьому ділу. І справа не тільки в Кнютанзькій школі. Мусимо дбати, щоби дітям нашим дати не тільки початкову освіту, мусимо їм дати і середню, і вищу. Це великий, може, тяжкий, але наш обов'язок. Наші з'обв'язання супроти батьківщини не скінчилися. Ми скинули військовий однострій, а це не означає, що ми виконали все, що могли. Ми весь час на військовому стані, ми тільки змінили рід зброї. Там, на полях України, був потрібний меч, сьогодні тут — потрібно знання. І те, і друге — для України. Дати освіту кожній українській дитині на еміграції, — це завдання гідне нас.

Це значить, полишити після себе свіжих, упертв бойців, що продовжуватимуть працю своїх батьків, яким не пощастило сьогодні довершити наш національний ідеал.

Наша політична еміграція тут у Франції складається здебільшого із людей не одружених, вони то і мусять допомогти батькам, — виховати наших дітей. Для цього треба грошей, грошей і грошей, і ці гроші ми мусимо дати. Це не прохання, не вимога, — це наказ, — наказ нашого сумління.

Коли ми не підтримаємо цього розпочатого діла, то для чого тоді ми несли такі втрати в минулому, нащо тоді приносили такі жертви? Допоможім же своїми пожертвами, принесемо посильні лепти, щоби дати можливість розгорнутися із таким трудом закладеному огнищу нашому тут у Франції і виконати його завдання — дати можливість українським дітям стати корисними в майбутньому для нашої батьківщини.

П. Черкаський.

Відозва Генеральної Ради у Франції

Генеральною Радою виготовлено і розіслано в справі голоду на Україні відозву до Ліги Націй, Міжнародного Червоного Хреста та до публічної opinii всіх культурних країн такого змісту:

«З часу російської окупації України пройшло вісім років; за ці вісім років наша багата країна, яка постачала пашню на цілу Європу, яка й досі називається «засікою Європи», остільки зруйнована і збідніла, що не може навіть себе прогодувати.

Чужоземна, окупаційна влада, силою покоривши, після жорстокої війни, Українську Республіку, сотками тисяч виселив її населення до Сибіру, а нечислимі багатства народні кофіскує, вивозить до Росії і розпродує для покриття видатків своїй імперіялістичній армії, і утримання кадрів агітаторів для утворення заклоту в цілм світі.

Така політика економічного виснаження не могла не відбитися на кривних інтересах українського населення. Вже в 1921-22 р.р. Україна, ослаблена і залишена окупаційною владою без жадної допомоги, пережила страшний голод, що спричинився до смерті кількох мільйонів українського населення. Коли в той час не дійшло до повної катастрофи, то лише завдяки допомозі культурних народів Європи і Америки, які через всі перепони, ставлені окупантами, принесли рятунок змученій Україні і не дали їй бути остаточно знищеною.

В цей час, коли виясняється, що Україна знов переживає страшні часи, і голод знов загрожує трьом мільйонам її населення, ми, українські емігранти, знаючи окупаційну політику Росії, яка направлена на стертя України з лиця землі, піднімаємо наш голос до культурних народів цілого світу з проханням своєчасно знов прийти на поміч нашій країні.

Ми згадуємо з глибокою подякою міжнародню допомогу нашим батькам, матірям і рідним в 1921-22 р. р. Прийдуть знова світлі часи української свободи і незалежності, за які Україна борслася протягом часу між 1917-1920 р. р., одночасно заслоняючи цілу Європу від російського імперіялізму і большевицької анархії, і вона, ми певні, відплатить сторицею всім, хто не дав їй згинуть фізично, морально і національно.

Во ім'я братерства народів звиваємо на поміч трьом мільйонам українського населення, засудженим на смерть російською окупаційною владою.

В імені Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції

Генеральна Рада Союзу.

Хроніка.

3 Великої України

— В Українській Академії Наук по постанові «Українаки» і після розсліду, зробленого «Головною» рішено звільнити з роботи проф. Веселовського по кафедрі с.-г. економії, дійсного члена кафедри Шишмановича, трьох наукових робітників й чотирьох аспірантів за те, що не переводили жадної наукової діяльності й ігнорували зв'язок з українською наукою. («Изв.», ч. 230 з 3. X).

— Інститут Шевченка придбав у дочки проф. Антоновича деякі речі з його обстановки. Антонович подарувала також інституті багато експонатів з колекції проф. Антоновича. («Пр. Пр.», ч. 228 з 30. IX).

— Документи Степана Руданського. — Кабінет вичування Поділля Винницької філії Всенародної Бібліотеки України при УАН одержав деякі документи поета Степана Руданського, що їх переховавав племінник поета Олександр Руданський, який давно проживає на Далекому Сході. З поміж документів найцікавіші такі: «Формулярний список (чорновик) Ялтинського городового праца С. Руданського», складений 1870 р.; диплом на звання «повітового лікаря», виданий конференцією Петербурзької Мед.-Хирург. Академією 18 червня 1861 року; документи, що стосуються придбання землі та наймання помешканья в Ялті та інші. («Пр. Пр.», ч. 233 з 6. X).

— Наукова археологічна експедиція на Дніп-

рельстані продовжує дослідження чотирьох могильників, що має 45 могил навколо балок Вільної та Гадючої. Згадані могильники стосуються часів перебування на Україні ріжних народів кам'яної, бронзової та залізної доби. На лівому березі при дослідженні могил виявлено трупональні часів перебування тюрків на Україні. Серед знайдених річей відзначають залізні ножиці, чудове бронзове зеркало, перлове намисто то-що. Другий могильник, про який є думка, що він часів тюрків, має 16 невеличких могил, який буде досліджено потім.

Археологічні роботи в районі Дніпрельстагу притягли увагу європейської науки. Відомий фінський археолог проф. Тальгрєн виявив бажання ознайомитися з археологічними досліддами на місці. («Пр. Пр.», ч. 228 з 30. IX).

— Дослідження Ольвії-Щасливої. — Наукова експедиція до Ольвії закінчена. Відкрито одну з головних вулиць Ольвії, що була брукова з обох боків за 4-5 віків до Р. X. Серед руїн виявлено цілу комору якогось будинку, фундаменти великих будинків, рештки кам'яних комір.

На кладовищі, що його досліджувано протягом 2 літ, знайдено сітку фундаментів погребальних споруджень, в яких ховала своїх небіжчиків заможня людиність Ольвії. Знайдено тут 75 ріжних окрас, серед яких є речі великої художньої ваги («Пр. Пр.», ч. 230 з 3. X).

* *
*

— Голод на Україні. — Комісія помочі голодуючим на Україні опрацювала план громад-

ських робіт для голодаючих. Роботу давати передбачається тільки незможним. Решті селян давати роботу забороняється («Изв.», ч. 229 з 2. X). — В «Правді» уміщено статтю, в якій говориться, що в минулому большевики робили помилку, коли турбувалися про всіх. Тепер совітська влада мусять зосередити всю увагу в справі продовольчій тільки на спеціальні категорії споживачів і всю енергію направити на те, щоби забезпечити робітника. Скрізь, на місцях, в непромислових районах, населення мусять годуватися з «непланових запасів», що значить з того, що залишиться після того, як совітська влада забере хліб для Москви й других промислових районів.

* * *

— Поширення шкільної мережі для польських дітей на Україні. — Цього року відкривається на Проскурівщині 11 нових шкільних комплексів. Тепер охоплюються школою всі польські діти району віком 8-9 літ («Комуніст», ч. 230 з 3. X).

* * *

— Масові неправильні оподаткування селян. — За останні 2 місяці до приймальні ВУЦВК'у надійшло багато заяв від селян про неправильне оподаткування їх «єдиним» сільсько-господарським податком. Близько 50 відсот. скаржників є незможники й середняки («Комуніст», ч. 230, з 3. X.).

— Місячник до допомоги дітям. — У Харькові почався місячник допомоги дітям, що триватиме до 1-го листопада. Протягом місячника встановлено надвишки на трамвайні та автобусові квитки, як рівно ж на квитки до театрів та кіно і на ціни в ресторанах та на пиво. Зібрані фонди підуть на боротьбу з безпритульністю («Комуніст», ч. 230 з 3. X).

— Класовий склад нових студентів. — Цієї осені до інститутів, технікумів та роб-

факів України прийнято близько 18.000 студентів. Не дивлячися на те, що в середньому на кожне місце було 7-8 прохачів, «по групі робітників, селян та трудової інтелігенції» набрано усього 45-50 відс. передбаченого «по плану» числа студентів. «Комуніст» повідомляє з приводу цього, що «Наркомос» цього року не підготувався в достатній мірі до прийому в ВУЗ'и («Комуніст», ч. 230 з 3. X).

— Селянський терор продовжується. — В с. Перорках Винницького району пострілом через вікно вбито місцевого «активіста» Пивовара («Комуніст», ч. 231 з 4. X).

* * *

— Українізація. — На пленумі всеукр. комітету спілки «Радторгслужбовців» виявилось, що темп українізації в спілці є недостатній. Положення загальних зборів торговельних робітників відбувається російською мовою. В стінгазетах українізували тільки заголовки. В Одесі «Групком» ч. 3 відмов'вся обмірковувати постанови окружного суду професійних спілок тому, що постанови ці написані українською мовою («Пр. Пр.», ч. 232 з 5. X).

— В Луганському професіональній спілці ще й досі не перейшли на українську мову. Винятком є спілка металістів, апарат якої українізовано, але культурно-виховна робота в якій провадиться по російськи, не дивлячися на те, що апарат окружних філій проф. спілок складається на 75% з українців. Спілки «Харчосмак» та «Медсанірація» всю роботу провадять виключно російською мовою («Комуніст», ч. 229 з 2. X).

— На окружній «культурараді» в Стадіному відзначено, що директиви про поповнення бібліотек робітничих клубів українською літературою не виконало. В клубах є всього тільки 7 відсотків українських книжок та журналів. Навіть були асигновані деякі кошти на купівлю українських

книжок, але лежать вони без руху («Комуніст», ч. 232 з 5. X).
— В майстернях ім. Чижикова в Одесі, де є 237 чоловік партійних й досі в розумінню українізації нічого не зроблено, не зважаючи на різні постанови. У заводській бібліотеці українських книжок є не більше 300 примірників. Від партійних чути все одну відповідь, що вони не розуміють української мови.

— На київському машинобудівельному заводі «Більшовик» з 1.400 робітників 65% українців, але українізація на заводі досі не розгорнулася. «Завком» на заводі говорить, що грошей на українізацію немає, бо ця витрата кошторисом не передбачена. Листування, як у «завкомі» так і в «партосередкові» провадиться російською мовою. Оголошення, коли вони часом написані по українськи, мають силу помилки. Часто можна бачити таке оголошення «Сьогодні відбудеться загальне зібрання». Багато тиражна заводська газета «Мартен» — одна з найбільших заводських газет у Києві, видається російською мовою. Тільки заголовки газети та підпис відповідального редактора написано українською мовою. Робота клубу при заводі також не українізовано. Української літератури в заводській бібліотеці дуже мало («Комуніст», ч. 230 з 3. X).

* *
*

— Дні прелестан. — До Одеси прибув американський пароплав з устаткуванням для Дніпрелестану («Комуніст», ч. 228 з 30. IX).

— Брак спеціалістів в Донецькому басейні. — Питання технічних кадрів в кам'яновугільній промисловості Донецького басейна стоїть зараз дуже гостро. В Луганській окрузі напр. інженерів і техніків є усього 0,9% у відношенні до кількості робітників, в Сталінській окрузі — 0,85%, в Артемівській — 0,95%. Технічний склад в До-

нецькому басейні — це переважно молодь з середньою освітою. Із всього складу інженерів та техніків в Луганській окрузі, напр., тільки 20% мають вищу освіту. У других округах картина приблизно така сама. Коло 55% інженерів та техніків свою вищу освіту отримали уже за совітської влади. Й практичний стаж є дуже обмежений.

Разом з тим варто одмити текучість технічно-адміністративного складу в Донецькому басейні. В тій же Луганській окрузі напр., в «Рудоуправі» 56% усього адміністративного-господарчого складу працюють тільки не більше 1 року. Між керівниками не більше 1 року працює 71%, головних інженерів — 63%, завідуючих шахтами — 55%, завідуючих відділами егерстерики — 80%, і т. и. Подібно й по других округах. Після «шахтинського» процесу спостерігається постійне перекочування інженерів з одного підприємства до другого. Багато інженерів не затримується на одному місці більше, як пів року.

Цілком зрозуміло, що таке положення річей тяжко відбивається на промисловості. В зв'язку з нестачею технічних сил, більшовики організують курси для робітників для підготовки їх до функцій технічного складу, або просто призначають виконувати ці функції старих робітників, які мають велику практику. З квітня по 15 липня ц. р. в Донецькому басейні видвинуто, напр., на адміністративні посади 298 робітників («Изв.», ч. 232 з 5. X).

— Більшовики розвивають алкоголізм. — В Києві зібрання жінок Жовтневого району ухвалило просити відповідні органи про заборону продажу горілки й пива. («Комуніст», ч. 228 з 30. IX).

— В Харківі засновалося Т-во боротьби з алкоголізмом, яке добулося поставлення питання боротьби з цим лихом на розгляд харківської мійської ради, в якій випрацьовано шерег мір боротьби

з п'яцтвом. («Пр. Пр». ч. 229 з 2. X).

— В той час, як по Україні проходять подібні протести проти алкоголізму, московська совіська влада не знаходить нічого ліпшого, як звишати продукцію горілки протягом перших п'яти літ на 120% в порівнянні з роком минулим і таким чином сама влада спричиняється до все більшого сплювання населення.

— «Рабочая Газета» подає, що в 1926-27 році в совіському Союзі було зужито 387.450 тисяч літрів горілки, в 1927-28 — 467.400 тисяч літрів, в 1928-29 припускається виготовити 580.800 тисяч літрів, в 1929-30 — 826.400 тисяч літрів і т. д. В 1931 році на кожну душу населення совіського Союзу уже прийдесться 5,8 літрів горілки.

— Епідемія черевного тифу та шкарлатини розростається. — Скрізь по Україні люте черевний тиф і шкарлатина. З Києва, Кременчуга, Сталіна й Дніпропетровського доносять про поширення цих хвороб. В Сталіному у шпиталях уже бракує місця і хворі залишаються по домах не ізсльовані («Комуніст», ч. 228 з 30. IX).

— Автомобільний транспорт на Україні. — Тепер на Україні є коло 4.500 автомобілів, що складає коло 15% числа авт усього совіського Союзу. При належному розвитку господарства на Україні, протягом ближчих п'яти літ потрібно було б мати на Україні ще коло 35.000 авт. («Пр. Пр.», ч. 228 з 30. IX).

— Миші в совіському хлібі. — Один робітник у Харькові купив хліб, в якому було запечено три миші. («Комуніст» ч. 228 з 30. IX).

На укр. землях

— Храмове свято в Луцькій українській церкві. — При участі 7 священиків,

3 дяконів та кількох тисяч народу відбулося храмове свято української Брацької церкви. Після служби Божої відбулася величезна процесія до наплиці під згуки оркестри, що грала «Божий Великий Єдиний». («Укр. Громада», ч. 40).

— Культурний рух. — В історичному Берестечку філія «Просвіти» одіграла цього року 9 п'єс, переважно побутових. На зиму передбачається відкрити курси для неграмотних та кооперативні курси. Розпочато акцію будови Народнього Дому і мають відбуватися збірки на ту ж ціль. Тепер філія «Просвіти» налічує понад 100 членів («Укр. Нива», ч. 79).

— З'їзд пасічників. — В Горохові 16 вересня відбувся з'їзд пасічників з метою заложення пасічницького т-ва. З'їзд був скликаний з ініціативи «Просвіти». («Укр. Громада», ч. 40).

— Гутнича піч з прастарих часів. — У селі Холопів, на Горохівщині, при корчужанню дуба викопано гутничу піч з праісторичних часів. Науково стверджено, що в цій печі перетоплювано руду на бронзу. Під нею знайдено куськи металу. Піч зроблено з глини, завширшки 25 см., заввишки 35 см. Місце, де викопано піч, населення газиває замчиськом, а зілля з нього вважає за цілюще. Тому припускають, що на цьому місці (тут є могила) в старі часи була святиня. («Укр. Громада», ч. 40).

— Спортове свято. — 16 вересня в Перемишлі відбулося спортове свято зв'язане з «Тижнем Дитини». Свято відкрив популярним викладом д-р Д. Лукіянович, в якому зазначив вплив спорту на розвиток фізичних сил, справності і вигляду і нарешті й на характер молодой людини. Потім слідували вправи дівчат, які згуртовані в «Спартанці» і в «Веселій Громаді». Вправи показали добре вишколення і замилювання в спорті. («Нов. Час», ч. 121).

На Закарпатті.

— Пам'яті Едварда Еґана. — 10 вересня ц. р. минуло 27 літ з дня таємничої смерті Е. Еґана, з походження шотландця, що багато зробив для визволення закарпатського селянства від жидівських лихварів. 22 вересня біля хреста на місці події зібралися селянські делегати з усіх закутків Закарпаття, щоби відзначити пам'ять борця за визволення закарпатського селянства. Відповідну промову виголошила Маруся Шероцька, вкращаючи хрест вінком з написом «Незабутньому борцеві за визволення русинів від хазарів — Верховина». («Діло», ч. 223).

— Мійські вибори в Пряшові. — В українській частині Закарпаття, що прилучено до Словакії, відбулися громадські вибори. На 34 мандати, руський блок здобув 2 мандати («Діло», ч. 220).

— Після записів в угоргородських школах. — В столиці українського Закарпаття по українськи вчиться — 654 учнів, по мад'ярськи — 843, по чеськи — 1,001. Коли до того додати 514 учнів словацьких шкіл і 540 жидівських (де наука провадиться і по чеськи й по жидівськи), то будемо мати 2,055 учнів, що вчать по чеськи, і 654, що вчать по українськи. («Діло», ч. 220).

— Переповнення угоргородської гімназії. — Руська (українська) гімназія в Ужгороді в цьому році переповнена, з огляду на те, що в її будинку приміщено й чеські класи. З новим шкільним роком до гімназії вписалось 475 учнів, а до чеських клас — 260 учнів. Таким чином гімназія має 736 учнів і 44 вчителів. Закарпатська преса підносить думку, що чехи повинні відбудувати будинок для своєї гімназії і не забирати на свої потреби української гімназії. («Діло», ч. 223).

— Упадок російської мови. — При горожанській школі в Ужгороді існував курс москвовської мови, на який що-річно було записаних 40-50 учнів. В біжучому шкільному році на той курс вписалося лише 3-х учнів, що є доказом занепаду москвофільського руху («Діло», ч. 220).

В Буковині.

— Новий український щоденник. — В Чернівцях зараз виходить новий український щоденник — «Час». Давні наміри буковинських українців здійснилися. «Час» ставить собі за ціль «об'єднання українських кругів на Буковині, Бесарабії і заточенців розкинутих по цілій Румунії». Адреса «Часу»: Чернівці, вул. Петровича, ч. 4 («Час» (львівський) ч. 122).

Газетні звістки.

— Протибольшевицька боротьба й совітський терор. — В німецькій колонії Баден, Одеської округи, відділ партизанів зробив напад на совітський кооператив. Партизани, зв'язавши сторожа і службовців, забрали скарбницю і зникли.

— В Катеринославі ростріляно учасників партизанського відділу, що доконав 27 підпалів совітських установ в Катеринославській окрузі. — Олександра Шапаренка і Григорія Литвиненка.

— В Харькові завідуючий поштовою конторою комуніст Зинович легко поранений невідомими людьми, що після замаху зникли.

— Совітський суд в Луганському розглянув справу селян села Іванівки С. Пряхина, В. Логвинова та З. Кривобороденка, що їх обвинувачено в забиттю члена сільської податної комісії. Забиття було зроблено по політичним мотивам. Одного з обжалуваних засуджено до рострілу, а решту до 7 років в'язниці.

— В станиці Радянській, на Терщині, гуртком молодих козаків забито комуніста Рогачевського, учасника совітської хлібозаготовчої експедиції. Вбивці заарештовані. («За Свободу», ч. 227).

— «Красная Газета» подає що в Армавірській окрузі помітне оживлення партизанського руху («За Свободу», ч. 227).

— Українські сепаратисти. — В часі подорожі Рикова по Україні невідомі «злочинці» приклеїли до салона-вагону Рикова відозву, в якій закликалося населення до скинення совітської влади і відокремлення від СРСР совітської України. Стідство встановило, що ця відозва була наклеєна підчас нічної зупинки поїзду на ст. Запоріжжя. («За Свободу», ч. 228).

— В зв'язку з голодом на Україні почали працювати військово-польові кухні, які, по відомостям «За Свободу» ч. 230, годують коло мільйона людности. (850.000 душ).

— 406.403.800 карб. — Таку суму грошей має стягнути з України московська окупантська влада, згідно з бюджетовим планом на майбутній рік. Цими грішми має бути покрито утримання совітського апарату на Україні. Ця сума підвищує на 47 відсот. ту суму грошей, які Москва збрала з України цього року. Крім того Україна мусить взяти більшу частину 300-мільйонної позички, яку Москва випустила цього року («Укр. Нива», ч. 79).

— Колишнє Запоріжжя — тепер жидівський район. — Як пишуть газети, совітська влада відкрила жидівський район в Запоріжжі. Цей новий район має 54 селища, з яких 37 — жидівських, 15 — українських і 2 німецьких. В цьому районі, що від віків був заселений українцями, є тепер 3.650 жидівських господарств, а лише 935 — українських і 82 — німецьких. («Укр. Голос», ч. 38).

— Большевики озброюють ся. — Австрійські газети подають, що большевики гарячково озброюються. Вони кажуть, що забезпечують себе проти небезпек ззовні, але в дійсності бояться повстання внутрішнього, а особливо національного руху на Україні, в Грузії, Вірменії, Азербейджані та Туркестані. Тому то на цих землях і відбувалися маневри. («Укр. Громада», ч. 40).

З життя укр. еміграції

У Франції.

† Микола Малігон. — Як ми вже повідомляли в ч. 37 (143), 17 вересня в шпиталю de la Conception в Марселі помер після тяжкої і довгої хвороби (сухоти) Микола Малігон, що був у гарматній бригаді 6-ої Стрільчої дивізії. Покійний походив з Котопського повіту, з Чернігівщини. Протягом цілої визвольної боротьби він брав найактивнішу участь із зброєю в руках. Після катастрофи під Базаром повернувся він до Польщі, де перебував до 1924 р. Виїхавши з Польщі на працю до Франції, працював на заводі в Кнютанжі. На початку 1925 року переїхав до Шалету, де працював на заводі Гутчинсон. Брав активну участь в громадській роботі. Захворівши цього року на сухоти, перебрався з метою підлікуватися на південь Франції, але здоров'я його настільки підірвалося, що не помогло ні південне сонце, ні ліки.

В Шалетській Громаді, як і у війську М. Малігон залишив по собі найкращі спогади, як людина, товариш і громадянин. Поховали його в Марселю на кладовищі св. Петра.

Хай буде легка йому чужа земля!

— З життя й діяльності Військового Т-ва. — Поступило пожертв на фонд інвалідів при Т-ві від: Філії Т-ва в Крезе — 38 фр. 70 с.; хор. Солохи — 10 фр., НН — 10 фр., Невідомого — 7 ф., С. Чуба — 60 ф.,

Ю. Цебрія — 29 ф., Лук'яненка — 4 фр., д-ра Наливайка (Югославія) — 44 фр. (100 динарів), Від членів Укр. Громади в Брюсселю: Устимовича — 20 бел. фр., Косовича — 5, І. Косеця — 10, Шевченка — 5, Бондаренка — 5, Пузанівської — 5, Куценка — 10, Чернявського — 5, Олексіюка — 15, та 7 осіб з нечітким підписом — 70, разом — 150 бел. фр., що дало 105 фр. фр.; від Буткевича — 10 ф. від Оклагомського Січового Т-ва в Америці через свящ. Туркевича — 10 дол., що дало — 250 фр.; Михальського — 2 фр. Всього на день 3 жовтня на Фонд Інвалідів поступило — 6.854 фр. 25 с.

— На сухитників — Філія Т-ва в Крезе прислала — 103 фр. 25 с.

— О м е к у р. — 30 вересня с. р. Українським Драматичним Т-вом в Омекурі було влаштовано виставу-баль з метою збільшити грошові засоби Т-ва. Весь прибуток, біля 200 фр., поступив до каси Т-ва.

— В кінці травня б. р. виїхало з Омекура до полудневої Бразилії (Сан-Паоло) трьох чоловік п. п. Віцке, Поронників і Письменний. 2 жовтня виїхав туди ж п. Колодочко. Всі вони поїхали із Омекуру на заклик Українського Еміграційного Бюро при Бразилійським уряді.

— На зборах Укр. Драмат. Т-ва, що відбулися 11. IX і 2. X було перевибрано адміністрацію Т-ва: головою і адміністратором Т-ва було обрано п. Черкаського, режисером — п. Крегера, помішником режисера — п. Жукова і скарбником — п. Левенця.

— 28 жовтня Драматичне т-во влаштує виставу-баль. Має йти «Гріх» Винниченка. На жіночі ролі запрошено з Кнютанжу пані Івасенкову і пані Іванову. Участь таких сил, як п. п. Кригер і Тарнавський обцяє добре виконання цієї п'єси. Готується до постановки «Тітка Чарлей».

— К н ю т а н ж - А л ь г р а н ж. 4 листопаду Драматичне Т-во ім. Карпенка-Карого влаштує в Альгранжі виставу-баль. Буде виставлено «Степовий гість».

— 4 жовтня почала функціонувати при тутешній Громаді школа для дітей наших емігрантів, що працюють на заводах в Альгранжі, Кнютанджі і Нільванжі. На перших викладах було присутніх 11 дітей.

Урочисте відкриття школи, на яке мають бути запрошеними представники українського та французького суспільства, відкладено на 21 жовтня.

— Л і о н. — Тут утворився «Український національний артистичний гурток» під орудою П. Логошного. Перша вистава «Невольник» має відбутися 20 жовтня в Кристаль-Палас о 8 год.

В Чехії.

— Збори Генеральної Ради Спілки Т-в для Ліги Націй в Празі. — 3-го жовтня б. р. відбулися в Празі засідання Генеральної Ради Спілки Т-ва для Ліги Націй, в яких прийняли участь і делегати Українського Т-ва для Ліги Націй. Збори прийняли цілий ряд резолюцій, між якими треба одмити резолюцію про впорядкування як найшвидшого юридичного положення осіб, які не мають ще державної приналежності (в тому числі і політичних емігрантів), а також резолюцію про участь Т-в в Міжнародній Економічній Конференції в Празі. Переведено вибори Президії Спілки, при чому на місце вибуваючого проф. Дембинського (Польща) обрано Президентом Спілки на наступний рік графа Бернсдорфа (Німеччина), віце - президентами: Вікершема (Сполучені Штати), леді Гладстон (Англія), Думба (Австрія), Лінебург (Голандія). Містом наступних загальних зборів Спілки в р. 1929 обрано, після де-якого вагання, Мадрид.

Зміст.

Париж, неділя, 21 жовтня 1928 року. — Ст. Сірополко. «Пігтлоровщина» в оцінці апологета окупаційної влади на Україні — ст. 4. — В. Поперешній. Кам'янець-Подільський Державний Український Університет — ст. 7. — В. Леонтович. Спогади — ст. 10. — А. Я. Міжнародна Економічна конференція в Празі — ст. 14. — Тоггурбек. Конгрес паціфістів — ст. 17. — O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 20. — С. Черкаський. З життя у Франції — ст. 23. — Відозва Генеральної Ради у Франції — ст. 24. — Хроніка. — З Великої України — ст. 25. — На укр. землях — ст. 28. — Газетні звістки — ст. 29. З життя укр. еміграції — у Франції — ст. 30. — В Чехії — ст. 31.

21-го цього жовтня має відбутися урочисте відкриття і освячення Української Школи при Кнютанжській Громаді.

Свято має відбутися в помешканню Школи — Portier d'Algrange о 10 год. ранку.

Після офіційної частини свята в кафе Пальм відбудеться неофіційна частина свята — бесіда.

Управа Громади в Кнютанжі.

ВИЙШОВ З ДРУКУ І ПОСТУПИВ У ПРОДАЖ
в Варшавському
СИНОДАЛЬНОМУ СКЛАДІ
УКРАЇНСЬКИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ КАЛЕНДАРЬ
на 1929 рік.

«ДОБРИЙ СІЯЧ»

(IV рік видання).

Календарь виданий в 1/16 долю аркуша і має художню, в кількох фарбах, обгортку роботи артиста-малювача Бжеського.

Крім календарних відомостей, читачі в «Доброму Сіячі» знайдуть багато різного інформаційного матеріалу, як: відомості про державну владу і церковні установи, відомості з сільсько-господарчого життя, а також міри, пошт.-телеграф. тариф і т. д.

В тексті вміщено багато малюнків.

Ціна 1 злотий, за кордон 15 америк. центів.
Особи, котрі замовляють календарь безпосередньо в Синодальному Складі, за пересилку не платять.

Книгарням і купцям, що купують гуртом, значна знижка.

Адреса: WARSZAWA-Praga, ul. Zygmuntowska 13. Skład Synodalny.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V.

Поштова адреса: «Le Trident» («Tryzoub»). Boîte post. № 15. Paris XIII.

Редагує — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.